

Aleg. 313

Sprawozdanie

Komisji przemysłowej o petycyi Kuratoryi Wyższej Szkoły handlowej (Akademii handlowej) w Krakowie, w sprawie upaństwowienia tejże szkoły.

Wysoki Sejmie!

Rok rocznie w dyskusyi nad sprawozdaniami Rady szkolnej krajowej słyszemy zapytania, dokąd zajdziemy, nadając młodzieży naszej jednostronny kierunek wykształcenia nabywanego w szkołach średnich, a przede wszystkim w gimnazyjach? Z obawą patrzymy na te tłumy młodzieży, garnące się do gimnazyum, z obawą dlatego, że nie przewidujemy, gdzie ta młodzież po ukończeniu uniwersytetów znajdzie pomieszczenie? Wszystkie zawody, do których otwierają drogę studia uniwersyteckie, są już dzisiaj, względnie za parę lat będą zupełnie przepełnione, czemże się więc zajmie ta młodzież, która z wielkimi ofiarami własnymi i swojej rodziny, nieraz z uszczerbkiem zdrowia kończy gimnazyum i uniwersytet, aby potem znaleźć drzwi do tych zawodów, do których się sposobila, zamknięte.

Aby temu stanowi zapobiedz, zwracają najpoważniejsi ludzie, dbali o przyszłość tej młodzieży, uwagę na konieczną potrzebę kreowania szkół rolniczych z jednej strony, a handlowych z drugiej. Jest to pierwszorzędna kwestya społeczna dla nas, to odwrócenie młodzieży od jednostronności wykształcenia gimnazyalnego, a skierowanie jej ku zawodom produkcyi bezpośredniej i handlu.

Myśli tej czyni Sejm zadość przez tworzenie szkół rolniczych, i wydatne subwencyonowanie szkół handlowych. Jest rzeczą wysoce pocieszającą, że zrozumienie tej potrzeby rozszerza się i znajduje coraz silniejsze uznanie w społeczeństwie.

Dowodem tego, że miasta tworzą, organizują, rozwijają i najtroskliwszą otaczają opieką szkoły handlowe. Do miast tych należy w pierwszym rzędzie Kraków. Z funduszków własnych i subwencyi doprowadza do tego, że powstaje tam szkoła wyższa (Akademia) handlowa i w szybkim tempie się rozwija.

W r. 1881 powzięła Rada miasta Krakowa uchwałę założenia w Krakowie szkoły handlowej o dwóch oddziałach, niższym i wyższym, na wzór szkoły w Lipsku, wniosła petycyę o stałą subwencyę do Sejmu i Rządu, przyjęła na koszt miasta umieszczenie, opał, oświetlenie i służbę dla tejże szkoły. Wypracowano statut i plan nauki, uzyskano dla nich zatwierdzenie Ministerstwa wyznań i oświaty (29/7 1882 L. 11.952), ustanowiono kuratoryę, której w myśl statutu powierzono Zarząd szkoły. W dniu 1. września 1882 otwarto niższą szkołę handlową, istniejącą dziś w postaci szkoły handlowej uzupełniającej. W dniu 1. września 1896 weszła w życie wyższa szkoła handlowa tak, że szkoła handlowa krakowska liczy już 23 lat istnienia.

W ciągu tego długiego okresu czasu kuratorya ta, zdając sobie sprawę z zadania i znaczenia szkoły handlowej w naszym kraju, dokładała wszelkich starań, aby instytucyę, swej pieczy powierzoną, pod każdym względem zabezpieczyć. Wynik tych starań przedstawia się dziś w sposób następujący:

W roku 1900 dokonano reorganizacyę szkoły pod względem planów naukowych i okresu nauki. W myśl życzeń c. k. Ministerstwa oświaty, otrzymała wyższa szkoła handlowa organizacyę czteroletniej nauki szkolnej, szkoła niższa zaś została przekształconą, po myśli ustawy przemysłowej z r. 1897 w handlową

szkołę uzupełniającą. C. k. Ministerstwo oświaty nadało szkole krakowskiej prawo publiczności (19. maja 1901 L. 9597) a c. k. Ministerstwo obrony krajowej udzieliło uczniom wyższej szkoły handlowej prawo jednorocznej służby wojskowej (9. listopada 1901 L. 29.926. II.). W ten sposób stanęła szkoła krakowska tak pod względem udzielanej nauki, jak też i praw przysługujących szkole i uczniom na równi z wszystkimi szkołami tego rodzaju Monarchii, oddając rzetelne usługi krajowi i młodzieży sposobiącej się do zawodów handlowych.

Doznał też znacznych ulepszeń i rozszerzeń statut organizacyjny, który umożliwiał szkole w przyszłości pielęgnować rozmaite stopnie nauki zawodowej, odpowiadające już istniejącym, lub w przyszłości wyłonić się mogącym potrzebom życia zawodowego w Krakowie i kraju. Statut bowiem przewiduje w myśl §. 4. rozmaite kursa zawodowe, a przedewszystkiem kursa dla abiturjentów szkół średnich, handlowe kursa żeńskie, jakoteż odrębne kursa kupieckie.

Nierównie mozolniejszą była i jest praca kuratorji nad zabezpieczeniem finansowem szkoły, której utrzymanie już w początkach istnienia dochodziło już do sum poważnych, dziś zaś wzrosły te koszta niepomieranie, wobec około 200 godzin tygodniowej nauki, braku od początku wszelkich urządzeń, zbiorów i środków naukowych. Kuratorji udało się, dzięki ofiarności czynników, które szkołę powołały do życia, uzyskać poważne subwencje na utrzymanie szkoły. Przedstawiają się one dziś w sposób następujący:

Wysoki Sejm przeznacza rocznie	.	.	16.000	K
„ Rząd	„	„	13.000	„
Gmina miasta Krakowa	„	„	8.000	„
„ (umieszczenie i t. d. razem wart.)	.	.	6.000	„
Izba handlowa rocznie	.	.	4.000	„
Kongregacya kupiecka	.	.	1.000	„
zasiłki Kasy oszczędności etc.	.	.	1.500	„
			<hr/>	
		Razem.	49.500	K

Świadczenia powyższe wystarczają chwilowo na bieżące potrzeby szkoły, pozwalają nadto na powolne gromadzenie urządzeń i zbiorów naukowych. Inwentarze szkolne przedstawiają się już dziś wcale poważnie, obejmują bowiem nie tylko urządzenia zwyczajne, ale wcale pokaźne zbiory naukowe, jak bibliotekę, zbiór map i t. d., urządzenia i zbiory towaroznawcze i t. d.

Mimo wielkiej ofiarności gminy umieszczenie szkoły jest zupełnie nieodpowiednie. Szkoła rozporządza zaledwie sześciu małemi salkami, w których ciasno i niewygodnie mieszczą się dyrekcya, klasy i stróż szkolny; o należytem umieszczeniu zbiorów naukowych, pracowni, kantoru wzorowego i t. d., nie można było myśleć tak, że kuratorja od dawna zajęła się już sprawą osobnego budynku szkolnego. Z zadowoleniem może też Kuratorja stwierdzić, że i ta sprawa zdążyła do pomyślnego załatwienia. Dzięki nadzwyczajnej ofiarności gminy miasta Krakowa i Izby handlowej, które w roku 1898 w celu upamiętnienia 50-letnich rządów Najjaśniejszego Pana ofiarowały na budowę Akademii handlowej kwotę 100 000 i 60.000 K razem 160.000 K, dzięki pomocy Wysokiego Sejmu, użyczonej w postaci gwarancji pożyczki do wysokości 70.000 K zebrała się suma 230.000 K na nową budowę, a gdy Rada miasta miasta ponadto ofiarowała bezpłatnie część jednego z najlepszych placów budowlanych (plac Kapucyński) wartości przeszło 100.000 K — budowa Akademii handlowej kosztem przeszło 350.000 K mogła wejść w okres urzeczywistnienia. Dziś wznoszą się już po drugie piętro mury wspaniałego budynku, a wobec tego istnieje pewność, że wkrótce już szkoła ta w 25. roku swego istnienia, znajdzie się w pięknym, według najświeższych wymogów urządzonym, gmachu szkolnym.

Kuratorja zajęła się również odpowiednią organizacyą etatu nauczycielskiego, o czem świadczy referat Dyrekcji szkoły, przyjęty przez Kuratorję na posiedzeniu w dniu 16. listopada 1900, wychodzący z założenia, że szkoła, zwłaszcza zawodowa, musi posiadać własne grono nauczycielskie, że przeto stan dzisiejszy zapraszania docentów ze szkół innych, nie da się nadal utrzymać. Sprawa ta jednak następcza ogromne trudności finansowe, wymaga bowiem utworzenia funduszu emerytalnego o bardzo poważnej wysokości. Wobec tej świadomości i braku na ten cel wszelkich funduszy, nie pozostało Kuratorji nic innego, jak ograniczając się do możliwych granic, dopraszać się gwarancji emerytalnej dla grona nauczycielskiego u Rady

miasta Krakowa i u Wysokiego Sejmu. W tym też duchu rozpoczęto starania, uwieńczone pomyślnym skutkiem o tyle, iż dziś szkoła posiada gwarancję emerytalną dla dyrektora i dwóch nauczycieli przedmiotów zawodowych na czas jednego okresu służbowego, t. j. na przeciąg lat 30. Resztę sił nauczycielskich, uchwaliła Kuratorya przyjmować za kontraktem, do czego upoważnia ją §. 5. statutu. Kuratorya miała prawo zatem sądzić, że w ten sposób stało się na razie zadość najistotniejszym potrzebom szkoły.

W dniu 8. kwietnia 1904 przedłożyła Kuratorya w osobnem sprawozdaniu powyższe uchwały Wysokiemu c. k. Ministerstwu do zatwierdzającej wiadomości, na co otrzymała w dniu 14. października 1904 następującą odpowiedź:

„Pan Minister wyznał i oświaty reskryptem z 4. sierpnia 1904 l. 15.169 oznajmił w sprawie uporządkowania stosunków w tamtejszym Zakładzie, co następuje:

„W zamiarze Kuratoryi Zakładu, aby dla pensyi emerytalnej trzech sił nauczycielskich (dyrektora i dwóch nauczycieli) stworzyć gwarancję, możnaby pod warunkiem, że ta gwarancya zabezpieczyłaby pod każdym względem uprawnione żądania nauczycieli, dopatrywać się środka odpowiedniego do utworzenia stałego grona nauczycielskiego“.

„Z etatu nauczycielskiego wszystkich innych wyższych szkół handlowych (Akademii handlowych) z prawem publiczności okazuje się jednak, że własne grono nauczycielskie takiego zakładu liczy co najmniej siedmiu nauczycieli dla przedmiotów obowiązkowych. Pan Minister mógłby zatem — jak się samo przez się rozumie — wyrażone w reskryptach z 13. maja 1901 l. 9.597, z 21. listopada 1901 l. 30.381, z 3. października 1902 l. 22 075 i z 2. grudnia 1903 l. 14.121. żądania co do grona nauczycielskiego uważać dopiero wtenczas za dopełnione, gdyby w myśl §. 19. i 22. al. 1. statutu, co najmniej taka sama liczba rzeczywistych nauczycieli była systemizowana i dotowana z placą unormowaną dla nauczycieli państwowych szkół średnich, tudzież z prawem do emerytury według ustawy z 14. maja 1896 Dz. p. p. Nr. 74“.

„Jeżeli odnośne prawa nauczycieli mieć mają podstawę stałą, to samo z siebie wynika, że szkoła musi przyjąć na etat jednego z interesowanych czynników lokalnych lub prowincjonalnych lub ewentualnie stworzenie osoby jurydycznej. ufundowanej należycie pod względem finansowym, któraby przyjęła gwarancję ponoszenia wydatków szkoły, skąd inąd nie pokrytych“.

„Prezydyum c. k. Rady szkolnej krajowej zwraca na tę okoliczność szczególną uwagę Kuratoryi szkoły, która dotychczas nie zdawała się rozważać należycie tej kwestyi“.

„Uwzględniając trudności, powstałe wskutek niedostatecznego ubezpieczenia potrzeb finansowych zakładu przy jego założeniu, Pan Minister reskryptem z 26. maja 1904 N. 3349 przyznał na bieżący rok kalendarzowy subwencyę państwową 13000 K. wyższą o 2000 K, od subwencji za rok poprzedni, oznajmił jednak zarazem, że nie tylko dalsze podwyższenie subwencji państwowej, o które Kuratorya według swego sprawozdania z 8 kwietnia 1904 zamierza upraszać na rok 1905, ale wogóle wszelkie dalsze popieranie szkoły musiałby zależnem od tego, żeby założyciele szkoły zobowiązali się do przeprowadzenia żądań co do grona nauczycielskiego i w jak najkrótszym czasie podjęli w tym kierunku starania“.

Z pisma tego wynika, że c. k. Ministerstwo zapoznając zabiegi i starania Kuratoryi, staje na stanowisku aczkolwiek zasadniczo słusznem — wszakże i Kuratorya we wnioskach z dnia 16. listopada 1900 tym samym zapatrywaniem dała wyraz — niedającym się jednak zrealizować przynajmniej w obrębie czynników lokalnych, czy to w postaci przyjęcia szkoły na utrzymanie tychże, czy też w postaci przekształcenia szkoły w osobę jurydyczną, — bo w jednym i drugim przypadku natrafia się na te same przeszkody, t. j. brak podstawy finansowej.

Kuratorya, rozpatrując sprawę na posiedzeniu z dnia 17. października b. r. przysłała jednomyślnie do przekonania, że żądaniom c. k. Ministerstwa nie jest tedy w możności uczynić zadość i że wobec stanowiska nieprzychylnego, jakie zajęło c. k. Ministerstwo, szkoła może się znaleźć w położeniu bardzo niekorzystnem. Kuratorya przysłała także do przekonania, że jedynym czynnikiem, który w myśl życzeń c. k. Ministerstwa może być szkoły zabezpieczyć, jest tylko c. k. Rząd.

Według zdania Kuratoryi, nie jest rzeczą słuszną w ogóle, aby Rząd zajmował dotychczasowe stanowisko wobec szkolnictwa handlowego, to znaczy: aby je tylko subwencyonował, zastrzegając sobie zupełną władzę organizacyjną w tej dziedzinie szkolnictwa i ścisłą kontrolę, a pozostawiając wielkie trudy i koszta z utrzy-

maniem tychże szkół związane — w zupełności inicjatywie prywatnej. Zdanie to podzielają Kuratorye wszystkich szkół handlowych Monarchii i grona nauczycielskie. Zdanie to znalazło wyraz na zjeździe w Uściu (der erste österreichische Handelsschultag in Aussig) obradującym nad szkołami handlowymi w Austrii w dniu 13. i 14. lipca 1903, na którym na wniosek dyrektora Akademii handlowej w Pradze, powzięto jednomyślnie następującą uchwałę:

„Das kommerzielle Bildungswesen Oesterreichs wird am besten durch Verstaatlichung und Gleichstellung der Handelsschulen gefördert“.

Dzięki też takiemu stanowisku Wysokiego Sejmu, — Rząd utworzył we Lwowie c. k. Akademię handlową. Dlaczegożby zatem szkoła krakowska nie mogła doznać, mimo nadmiernej ofiarności „czynników lokalnych“ i „prowincjonalnych“ skuteczniejszej ze strony Rządu opieki? Z tych tedy powodów uchwaliła Kuratorya poczynić wszelkie starania, zdążające do upaństwowienia wyższej szkoły handlowej w Krakowie.

Tak rzeczy stoją w obecnej chwili. Ponad dotychczasowe ofiary, które w znacznej mierze przekraczają możność finansową, gmina m. Krakowa nie może iść wyżej.

Jeżeli więc dotychczasowe tak wielkie nakłady nie mają pójść na marne, jeżeli młodzieży naszej mamy zapewnić w kraju możność kształcenia się handlowego, jeżeli wskutek tego osłabić mamy złe skutki jednostronności wykształcenia, domagać się musimy upaństwowienia tej wyższej szkoły handlowej w Krakowie, bo ten wyłącznie środek zapewnić jej może trwały rozwój i istnienie.

Wobec tego Komisya przemysłowa wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

1. Wzywa się Rząd, aby przejął wyższą szkołę handlową w Krakowie na etat państwa.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby wdrożył rokowania z c. k. Rządem w sprawie upaństwowienia wyższej szkoły handlowej w Krakowie.

Przewodniczący:

A. Lubomirski.

Sprawozdawca:

Federowicz.